

Nr 814

Av herrar **Helén** och **Bengtson**, *angående den ekonomiska politiken.*

(Lika lydande med motion nr 950 i Andra kammaren)

Det är naturligt att den ekonomiska debatten i dominerande utsträckning handlar om tillväxtens problem, om konjunkturpolitik, om extern och intern balans och om den fulla sysselsättningen och fördelningspolitiken m. m. Det finns dock en fara i detta. Det kan leda till en benägenhet att se de strikt ekonomiska talen som fullgoda mätare också av välfärden. Man förbiser då att i välfärd inte ligger enbart en hög materiell standard utan även icke-materiella värden, som god miljö, en meningsfull fritid, en väl fungerande demokrati och möjligheter till inflytande och medbestämmande för medborgarna över sin livsmiljö. Nationalprodukten är inte något egenvärde, den är till för människans skull. Det räcker inte bara med en höjd levnadsstandard. Det krävs en vidare målsättning för samhällsarbetet — en bättre livsnivå. Det är därför angeläget att slå fast att den ekonomiska tillväxten, trots sin stora betydelse, inte är något som skall överordnas allt annat. De icke-materiella målen kräver å andra sidan ofta stora materiella satsningar för att kunna förverkligas. Tillväxten blir då en förutsättning för en aktiv reformpolitik.

Det ekonomiska läget

Högkonjunkturen sätter f. n. sin prägel på utformningen av den ekonomiska politiken i så gott som alla länder i Västeuropa. Det höga kapacitetsutnyttjandet och bristen på arbetskraft sätter på flera håll bestämda gränser för tillväxtmöjligheterna under 1970 och har förstärkt tendenserna till pris- och kostnadsökningar. Näringslivets vilja att investera och bygga ut produktionsapparaten är dock alltjämt god. För Västeuropa som helhet väntas emellertid produktionsökningen bli något mindre under 1970 än föregående år.

I USA har den restriktiva ekonomiska politiken, som framför allt riktat sig mot prishöjningarna och den svaga bytesbalansen, lett till att tillväxten påtagligt mattats. Då såväl priser som bytesbalans alltjämt utvecklas ogynnsamt, torde någon omedelbar omläggning i den amerikanska politiken inte vara att vänta. Som framhålls i årets finansplan kan det längre fram under året leda till en mer uttalad recession och senare i större eller mindre utsträckning påverka förhållandena inom övriga OECD-stater.

Konjunkturutvecklingen i Sverige har i stora drag följt den allmänna europeiska utvecklingen. Efter den starka uppgången i den ekonomiska aktiviteten under fjolåret arbetar produktionsapparaten som helhet med ett högt kapacitetsutnyttjande.

En förutsättning för att produktionsökningen skall hållas på en hög nivå under 1970 är därför att utrymme skapas för näringslivet att ytterligare bygga ut produktionsapparaten och att ännu outnyttjade arbetskrafts- och produktionsresurser kan tas till vara på ett bättre sätt än hittills. Samtidigt kan emellertid det krympande utrymmet i förening med den bristande regionala balansen lätt leda till stark press på priser och kostnader.

Den internationella valutasituationen har under det senaste halvåret förbättrats. Efter valutakursförändringarna i Tyskland och Frankrike och den påtagliga förbättringen i Storbritanniens bytesbalans har åtskilliga av de incitament till spekulativa kapitalrörelser som tidigare funnits fallit bort. Att systemet med speciella dragningsrätter inom valutafondens ram nu kunnat sättas i kraft har också haft en lugnande effekt.

Bristen på internationell likviditet består dock alltjämt. Läget kan därför snabbt försämrats. Den fortsatta amerikanska upplåningen av kortfristigt kapital på den europeiska eurodollarmarknaden förorsakar alltjämt en press uppåt på räntenivån. Om de ledande länderna kan enas om gemensamma åtgärder, bör dock förutsättningar finnas för en sänkning av den internationella räntenivån. Inte minst ankommer det på den svenska regeringen att på det internationella planet främja överenskommelser i detta avseende.

Finanspolitiken

Statens upplåningsbehov under det nu löpande budgetåret beräknades i fjolårets kompletteringsproposition komma att uppgå till drygt 1,5 miljarder kronor. I årets finansplan har upplåningsbehovet räknats upp till nära 3,1 miljarder kronor, d. v. s. det dubbla. Ökningen betingas nästan uteslutande av förändringar på utgiftssidan. Utöver lönehöjningarna för statens anställda, som inte kunnat uppskattas förrän nu, har betydande utgifter tillkommit på tilläggsstat. Därtill kommer att lånemedel tagits i anspråk i större utsträckning än beräknat på grund av bl. a. det strama läget på kreditmarknaden. Influtna inkomster överensstämmer däremot närmare med vad som tidigare har beräknats.

Den eftersträlvade förstärkningen av finanspolitiken har således inte uppnåtts. Kreditpolitiken har därför i stället stramats åt mycket kraftigt. Diskontot har under fjolåret höjts två gånger och ligger nu högre än någon gång sedan början av 1930-talet. De olika begränsningar som införts i bankernas utlåning har nära nog lett till ett fullständigt stopp för nya icke prioriterade krediter. En bättre balans mellan finanspolitiska och kreditpolitiska åtgärder framstår nu som helt nödvändig för att trygga en balanserad expansion.

Det statliga upplåningsbehovet kommer med säkerhet att bli betydligt större än vad som nu anges i finansplanen. Den slutgiltiga bedömningen av vilken effekt detta får kan dock inte göras förrän konjunkturutsikterna för hösten klarnar. Anmärkas bör också att de stora differenserna mellan prognos och utfall i fråga om de senaste årens budgetunderskott visat att det inte finns sakligt fog för att tillmäta

mindre ökningar eller minskningar någon avgörande betydelse i en utgiftsstat som omspanner omkring 45 miljarder kronor. Denna synpunkt får ökad tyngd av att budgetsaldot, vare sig det avser drift- eller totalbudgeten, långt ifrån är någon exakt mätare på budgetens verkningar i konjunkturförhållanden. Väl så intressant är från denna synpunkt sammansättningen av utgifts- resp. inkomstsidan. Poster som är nominellt lika stora kan ha varierande konjunkturverkningar.

Det är påtagligt att de finanspolitiska åtgärderna under praktiskt taget hela 1960-talet inte har varit i takt med konjunkturutvecklingen. Det gäller såväl åtstramningsåtgärder när konjunkturen gått upp som övergången till en mera expansiv politik när konjunkturen vänt neråt. Budgetåret 1964/65, då konjunkturen var mycket god, bedrevs sålunda en expansiv finanspolitik med bl. a. stora frisläpp av investeringsfundsmedel. Först i början av 1966 vidtogs verkliga åtgärder för att dämpa högkonjunkturen, men då hade konjunkturen redan hunnit vända. Åtstramningspolitiken behölls sedan under hela 1967 och ett stycke in på 1968, när det i själva verket hade behövts en stimulans. Inte heller vid fjolårets uppgång i konjunkturen anpassades finanspolitiken till den ändrade aktiviteten i näringslivet.

Det finns anledning att anta att den mindre gynnsamma ekonomiska utvecklingen under senare hälften av 1960-talet bl. a. är att söka i misslyckanden av detta slag. Att detta också varit till nackdel för balansen i vår utrikeshandel och för vår reserv av utländska valutor är uppenbart.

Åtgärder måste här vidtas för att försöka åstadkomma ett system som möjliggör snabbare och smidigare ingripanden vid förändringar i konjunkturen. En utredning bör därför göras om hur olika finanspolitiska åtgärder verkar på produktion, sysselsättning och inkomstfördelning och förslag arbetas fram som kan säkerställa en säkrare och snabbare bedömning av konjunkturutvecklingen.

Priser

Både i internationellt perspektiv och jämfört med svenska förhållanden tidigare har prisutvecklingen under de två senaste åren varit relativt lugn. I takt med konjunkturuppgången och den tilltagande knappheten på bl. a. arbetskraft och vissa råvaror har emellertid tendenserna till prisstegringar stärkts. Särskilt har detta varit märkbart under hösten 1969. En väsentlig del av uppgången i konsumentprisindex under 1969 är också att hänföra till de hyreshöjningar som blivit en följd av det högre ränteläget.

Stor risk föreligger uppenbarligen för att pressen uppåt på priser och kostnader tilltar i styrka under 1970. Förutsättningarna för att uppnå den i finansplanen uppställda målsättningen att begränsa prishöjningarna under 1970 till samma storlek som 1969 (3,5 %) är inte särskilt gynnsamma.

Att pris- och kostnadsökningen kan begränsas är emellertid samtidigt en förutsättning för att den samhällsekonomiska stabiliteten inte skall äventyras. En snabb prisuppgång skulle sannolikt omindetgöra alla försök att skapa ett gynnsammare bytesförhållande gentemot utlandet. En ny inflationsvåg betingad bl. a. av en ga-

lopperande löneutveckling utgör också ett direkt hot mot den inkomstutjämning som eftersträvades i fjolårets lönerörelse och de samhälleliga insatserna för att skapa ökad jämlikhet. Prisutvecklingen måste därför ägnas mycket stor uppmärksamhet den närmaste tiden.

Investeringar och sparande

Efter en period med mycket svag investeringsutveckling i näringslivet inträffade i fjol en omsvängning. Uppgången i industriinvesteringarna för året som helhet kom dock att stanna vid 6 %.

Att industriinvesteringarna nu kommit upp på en högre nivå är självfallet mycket glädjande. Internationellt sett är emellertid utvecklingen allttjämt förvånande svag. Under en följd av år har från regeringens sida betonats att ett av den ekonomiska politikens väsentliga syften måste vara att stimulera till ökade investeringar inom industrin. De uppställda målen har emellertid aldrig uppnåtts. En ökning i detta hänseende är en avgörande förutsättning för att det svenska näringslivet skall kunna behålla konkurrenskraften, möta de växande kraven på snabba omställningar och därmed ge möjligheter till full sysselsättning även på längre sikt.

Investeringsökningen under föregående år har kunnat genomföras trots knappheten på lånemarknaden och hög ränta. Allt tyder på att investeringsökningen till betydande del finansierats med sparande inom företagen. Utvecklingen bestyrker därmed med all tydlighet nödvändigheten av att företagen kan falla tillbaka på en betydande självfinansiering för att våga ta de risker som är förenade med moderna industriinvesteringar. Den svaga investeringsutvecklingen under senare delen av 1960-talet torde sålunda till inte ringa del vara en effekt av den markanta nedgång i självfinansieringsgraden som ägde rum några år tidigare. Utan möjligheter till viss självfinansiering och god likviditet vågade företagen inte ta de risker som behövdes.

Investeringsviljan i industrin är fortfarande god. Allttjämt gäller dock att utrymmet för nya investeringar begränsas av tillgången på kapital på lånemarknaden och vad företagen själva kan tjäna in. Särskilt besvärligt är läget för de många mindre och medelstora företagen, som i regel har ett lågt företagssparande. Med föreliggande tendenser till ökning av löner och råvarupriser finns anledning att anta att vinstutvecklingen under 1970 inte blir lika gynnsam som under 1969. Stora krav kommer därigenom att ställas på kapitalmarknaden både när det gäller det totala utrymmet och på hur marknaden är organiserad.

Särskilt för den mindre företagsamheten innebär nedgången i hushållssparandet minskade möjligheter att på traditionellt sätt säkra tillgången på riskvilligt kapital. Den andel som hushållen spar av sina disponibla inkomster har successivt sjunkit från ca 8 % i slutet av 1950-talet till 6,5 % 1964 och 3,5 % 1969. Det är angeläget att denna påtagliga förändring i hushållens sparvanor snabbt kan kartläggas och att undersökningarna kan läggas till grund för åtgärder som ger effektiv stimulans åt det enskilda sparandet.

Nedgången i hushållssparandet har givetvis också påverkat efterfrågeutveckling-

en. Om sparkvoten alltså hade legat kvar på samma nivå som i början av 1960-talet, hade den totala konsumtionsefterfrågan i samhället i dagens läge varit över 2 miljarder lägre än vad den i verkligheten är. Samhällsekonomiskt har detta verkningar som svarar mot ett lika stort uttag av skatter, t. ex. 3 % högre mervärdeskatt. Särskilda åtgärder på bl. a. skatteområdet behöver därför sättas in för att dels stimulera till större enskilt sparande, dels på nya vägar tillförsäkra familjeföretagen en tillfredsställande kapitalbas. Vi har i olika sammanhang framlagt konkreta förslag om detta.

Sparandet inom ATP-systemet ersätter till betydande delar det sparande som annars skulle ha ägt rum inom ramen för företagets avsättningar för pensionsändamål och inom annan pensionsförsäkring. Pensionssystemets sparande kan sålunda inte betecknas som något nettotillskott till det totala sparandet. Inte minst i nuvarande kreditsituation är det av stor vikt att detta beaktas vid fördelningen av de knappa kapitalresurserna mellan olika samhällssektorer.

Finansministern räknar i finansplanen med en investeringsökning inom industrin på 10 % under innevarande år. Avgörande för om denna prognos, som närmast fotas på ett antagande, kommer att slå in blir tillgången på kapital och marknadens funktionsduglighet.

Det ansträngda kapacitetsläget i näringslivet utgör en bromsande faktor inte minst på exportsidan. Medan exporttillväxten i fjol i stort sett låg i nivå med världshandelns tillväxt, blir den i år sannolikt väsentligt lägre. Samtidigt måste man, som också framhålls i finansplanen, räkna med en förhållandevis snabb importökning bl. a. som en följd av växande konkurrens för hemmamarknadsindustrierna från länder med låg kostnads- och lönenivå.

Möjligheterna att under 1970 uppnå ett väsentligt förbättrat handelsutbyte med andra länder måste därför bedömas med försiktighet trots en väntad förbättring i prisrelationerna. Till detta kommer att en förbättring av handelsbalansen inte leder till en reduktion av underskottet i bytesbalansen i samma takt, eftersom den negativa utvecklingen i fråga om tjänsteutbytet med utlandet säkert kan väntas fortsätta i samma takt som hittills.

Sysselsättnings- och regionalpolitiken

Utvecklingen under 1969 har glädjande nog inneburit en väsentlig förbättring av sysselsättningsläget för landet som helhet. Efterfrågan på arbetskraft är emellertid liksom tidigare mycket ojämnt fördelad mellan olika delar av landet. Medan storstadsregionerna och vissa andra områden i södra Sverige har ett kraftigt efterfrågeöverskott och näraliggande områden i stort sett balans, har en betydande restarbetslöshet dröjt kvar i de nordligaste delarna av landet.

Som framhålls i finansplanen får detta emellertid inte tas till intäkt för att avstå från en fortsatt utbyggnad av arbetsmarknads- och lokaliseringspolitiken. Utvecklingen under 1960-talet har gett klara belägg för att ojämnheten i sysselsättningstillgång kommer att bestå oberoende av konjunkturläget under överskådlig tid fram-

åt, om inte effektivare insatser kan sättas in för att skapa varaktiga sysselsättningsmöjligheter i de områden som har arbetskraftsöverskott.

Glädjande nog har också de regionala frågorna fått en mera framträdande plats i årets finansplan än tidigare. Alltjämt saknas dock en konkret målsättning för regeringens politik på detta område. Den förebådade utbyggnaden av lokaliseringspolitiken mister i verkan, om de regionalpolitiska aspekterna inte beaktas vid samhällsbyggnaden i övrigt. Särskilt måste därvid betonas att inte bara industriutbyggnaden utan också utbyggnaden av servicenäringarna, den offentliga sektorn och bostadsförsörjningen är av avgörande betydelse för tillväxtbetingelserna i en region.

Stabiliseringspolitiken

Efter kriget har levnadskostnaderna i Sverige långt mer än fördubblats. Ett av de allvarligaste missgreppen i den ekonomiska politik som socialdemokraterna fört efter kriget är att stabiliseringspolitiken inte givits erforderlig styrka. Vi har under en följd av år dels riktat kritik mot att kampen för ett stabilare penningvärde eftersatts, dels lagt fram konkreta förslag till stabiliseringspolitiska program. Senast i fjolårets gemensamma partimotion om den ekonomiska politiken (II: 850) gav vi en komprimerad bild av de allvarliga olägenheter som snabba pris- och kostnadsstegringar medför.

Med en mindre intensiv inflation och kostnadshöjningar skulle näringslivets räntabilitet och kapitalförsörjning varit gynnsammare, och därmed skulle följt starkare drivkrafter till produktionsutveckling och större möjligheter att avsätta varor under hård konkurrens med utlandet. En inflationistisk utveckling medför emellertid problem inte bara för näringslivets kostnadsläge och därmed dess internationella konkurrenskraft. Den snabba inflationen de senaste decennierna i Sverige har också påverkat inkomst- och förmögenhetsfördelningen på ett ur social synvinkel olämpligt sätt. Många lägre inkomsttagare — personer med låga och trögörliga löner och pensioner eller fasta inkomster, t. ex. försäkringstagare och småsparare — har inte fått kompensation för prisstegringarna. Inflationen har också reducerat utbytet av och därmed intresset för t. ex. bank- och obligationssparande.

De åtgärder som måste tillgripas för att med framgång bekämpa inflationen måste sökas inom ett brett fält. Av grundläggande betydelse är en smidigt anpassad finans- och kreditpolitik. Där har regeringens handläggning ofta lämnat åtskilligt övrigt att önska. Den aktuella konjunkturbilden och de krav denna reser på finans- och kreditpolitiken behandlas på annat ställe i motionen.

Vi vill ånyo understryka behovet av ett ekonomisk-socialt råd, sammansatt av företrädare för regering och opposition, arbetsmarknadens parter, näringslivets organisationer och ekonomisk expertis. Ett sådant råd skulle ha flera viktiga funktioner att fylla. För det första skulle det vara ett forum för diskussion av de problem som olika slag av ekonomiska och sociala spänningar i samhället skapar och som så tydligt illustrerats under de senaste månaderna.

För det andra skulle rådet kunna lämna material såväl till en saklig och livlig offentlig diskussion av dessa problem som till en sådan diskussion inom berörda organisationer och inom de politiska partierna. För det tredje kunde rådet på lämpligt sätt och när förutsättningar därtill finnes medverka till stabiliseringspolitiska konferenser, vilka i så fall skulle kunna föregå de egentliga avtalsförhandlingarna som ankommer på arbetsmarknadens parter.

Den ekonomiska planeringen

En fastare och mer långsiktig ekonomisk planering utgör också ett led i stabiliseringspolitiken. En effektiv statlig planering, som innefattar prognoser och som klarlägger olika handlingsalternativ och dessas konsekvenser, skapar förutsättningar för en bättre samordning såväl av olika statliga åtgärder som av statens och kommunens åtgärder. Den ger regering och riksdag bättre möjligheter att bedöma den statsfinansiella utvecklingen på sikt och underlättar nödvändiga politiska prioriteringar. Den ger också kommuner, företag och organisationer ett bättre underlag för deras handlande. Vetskapen om att många av de politiska beslut som fattas i stora delar bestämmer hur samhället kommer att se ut t. ex. år 2000 ger ökad tyngd åt kravet på ett långsiktigt planeringstänkande.

Krav på en vidareutveckling av den statliga ekonomiska planeringen har tidigare rests från vårt håll. Vi har därvid särskilt pekat på behovet av *alternativa planer*. De långtidsutredningar som hittills verkställt har endast redovisat ett alternativ. Om någon viktig förutsättning för detta alternativ visar sig ohållbar, förlorar hela utredningen starkt i värde. Enligt uppgifter strävar den sittande långtidsutredningen efter att utarbeta modeller för alternativa antaganden. Vi hälsar detta med tillfredsställelse.

Långtidsutredningen presenterade år 1968 en »avstämning». Det är ett första men otillräckligt steg i riktning mot en mer *rullande planering*. Allt fler av våra stora städer har också insett hur viktigt det är att göra planeringen rullande. Om planeringen endast görs för fixa perioder förlorar den efter hand som planeringsperioden förflyter sitt intresse som vägledare bl. a. genom att den resterande planeringsperioden blir kortare och kortare. Vi har pekat på två metoder för att göra planeringen rullande. Antingen kan man årligen ta upp planen till omprövning och göra erforderliga justeringar eller också kan man börja med en ny femårsplan när den förra löpt t. ex. tre år och på så sätt få planerna att gå om lott.

För att förstärka den information om framtiden som en plan kan ge är det väsentligt att den erhåller en starkare *politisk förankring*. Först genom att planen också i grova drag redovisar de ekonomiska åtgärder som statsmakterna avser att vidtaga kan den ge fullgod upplysning om framtiden till ledning för näringsliv, organisationer och kommuner, vilkas beslut givetvis påverkas av de ekonomiska åtgärder regeringen vidtog. Regeringen bör därför redovisa sina politiska mål och fastställa vilken av de alternativa planerna den ser som mest realistisk.

Den nu existerande *statliga långtidsbudgeten* — som alltså omfattar de statliga

inkomsterna och utgifterna — bör utvecklas i riktning mot en flerårig statlig ram-budget, självklart mindre preciserad än den vanliga budgeten. Den skulle innehålla regeringens bedömning av huvuddragen vad gäller statens inkomster och utgifter för några år framåt. Det är inte vår mening att framtida riksdagar därigenom skulle bindas. Avsikten är i stället att belysa hur regeringen tänkt sig de stora finansiella avvägningarna och större planerade kostnadskrävande reformer under de närmaste åren.

En översiktlig *nationalbudget* i arbetskraftstermer bör också uppgöras. Den bör innefatta en bedömning av framtida tillgång och efterfrågan på olika slag av arbetskraft i syfte att underlätta en effektiv användning av de samhällsekonomiska resurserna samt tjäna som vägledning för åtgärder som utan tvång anpassar tillgången på olika utbildad arbetskraft till efterfrågan. Långtidsutredningen bör därför fördjupa sina studier av arbetsmarknadens utveckling bl. a. med en uppdelning på huvudkategorier av yrken.

Det är väsentligt att i den ekonomiska planeringen hänsyn tas även till olikheter mellan olika regioner. En genomsnittligt god utveckling för hela landet kan dölja betydande problem för vissa regioner. Frågan om de *regionala aspekterna på den ekonomiska planeringen* behandlades utförligt i motion II: 851 till fjolårets riksdag.

För att behandla de krav på den ekonomiska planeringen som här uppställs föreslår vi, att en parlamentarisk utredning tillsättes. Den bör ges i uppdrag att ange riktlinjerna för planeringens målsättning och syfte, former och funktioner. Den bör särskilt beakta kravet på god insyn i planeringsarbetet.

Skattereformen

I statsrådsberedningens förteckning över propositioner som skall framläggas för vårriksdagen aviseras för den 10 mars skattepaketet. Med förlängd motionstid får därefter oppositionspartierna 15 dagar på sig för att utarbeta sina motförslag.

Vid en så genomgripande skatteomläggning som det är fråga om hade enligt vår mening det naturliga och riktiga varit, att en offentlig utredning med företrädare för arbetsmarknadens parter och de politiska partierna arbetat fram förslag som därefter i vanlig ordning remissbehandlats. På basis av ett sådant material skulle sedan regeringen lagt sitt förslag. En sådan behandlingsmetod skulle ha medfört åtskilliga fördelar. Genom en tidig och intensiv offentlig diskussion hade förutsättningarna ökat att nå en bred politisk och facklig uppslutning kring skattepaketet. Därigenom hade också finansministern fått ökad tyngd för sin begäran om solidariskt ansvar för reformen från löntagarorganisationerna.

Regeringen har emellertid beklagligtvis valt en annan procedur. Något betänkande från offentlig utredning ligger inte till grund för det aviserade regeringsförslaget annat än i begränsade delar; familjeskatteberedningen tog upp endast en del av de fysiska personernas beskattning och var dessutom bunden av starkt begränsade direktiv; kapitalskatteberedningen tog upp en annan del. Remissinstanserna har inte hörts annat än i fråga om familjeskatteberedningens och kapitalskatteberedningens betänkanden. Regeringsförslaget är ännu i avgörande delar okänt.

Att den offentliga diskussionen genom de många okända och viktiga bitarna i skattepaketet radikalt försvåras säger sig självt. Den enskilde skattebetalaren vet fortfarande föga om vad omläggningen betyder för hans eller hennes del. De riktlinjer för reformen som redovisats i finansplanen utgör inte tillräckligt underlag för att massmedia, intresseorganisationer och politiska organisationer skall kunna ta ställning till förslaget.

Finansministern har inte angivit hur kompensationen till kommunerna för deras skattebortfall skall ske. Inte heller har han meddelat om förvärvsavdraget skall finnas kvar, hur övergångsreglerna för den individuella beskattningen kommer att se ut eller hur skatteskalorna utformas. Den meningsfyllda granskningen av skattepaketet måste därför anstå till dess förslaget presenterats.

I proposition till vårriksdagen kommer även arvs- och förmögenhetsbeskattningen att behandlas. Bedömningen av dessa kapitalskatters utformning bör göras i samband med granskningen av den stora skatteomläggningen. Genom det aviserade slopandet av kommunalskatteavdraget förändras på ett delvis avgörande sätt de förutsättningar efter vilka kapitalskatteberedningen arbetat.

Översikt över några viktiga förslag

Vi vill slutligen ge en översikt över några av de krav på en bättre ekonomisk politik som här ovan berörts och som vi till en del närmare utvecklat i andra sammanhang. De kan kort sammanfattas på följande sätt:

1. Budgetplaneringen bör utbyggas med ett längre perspektiv framåt. Hänsyn måste självklart tas till reformernas angelägenhetsgrad och kostnader samt det finansiella och samhällsekonomiska »utrymmet» under olika år.

2. En översiktlig nationalbudget i arbetskraftstermer bör uppgöras. Den bör innefatta en bedömning av framtida tillgång och efterfrågan på olika slag av arbetskraft i syfte att underlätta en effektiv användning av de samhällsekonomiska resurserna samt tjäna som vägledning för åtgärder i syfte att utan tvång anpassa tillgången på olika utbildad arbetskraft till efterfrågan.

3. Den ekonomiska planeringen bör innefatta alternativa planer som underlag för de politiska instansernas prioriteringar. Planeringsarbetet bör göras rullande och beakta även de regionala aspekterna.

4. En översyn av statsutgifterna bör göras med jämna mellanrum, i syfte att främja kostnadsbesparingar och effektivitet. En sådan översyn bör nu igångsättas genom en parlamentarisk beredning.

5. Den statliga finanspolitiken bör genom större flexibilitet bättre än som skett under senare år anpassas efter konjunkturerna. Därigenom samt medelst åtgärder som främjar en svensk produktionsökning och export bör de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna kompletteras, så att tryggheten för sysselsättning och inkomst ökas.

6. Regeringen bör på det internationella planet främja överenskommelser på det ekonomiska området, vilka skapar förutsättningar för en fortsatt ekonomisk expansion med bevarad stabilitet, hög sysselsättning och lägre räntenivå.

7. Det enskilda sparandet bör uppmuntras genom lämpliga skattepolitiska åtgärder och utgivning av värdefasta obligationer. En sparundersökning bör skyndsamt verkställas.

8. Ett ekonomisk-socialt råd med företrädare för statsmakterna, olika organisationer samt oberoende expertis bör inrättas i syfte att åstadkomma en bättre belysning av de samhällsekonomiska problemens verkliga läge och att förbereda de i motionen berörda stabiliseringskonferenserna.

9. Konkurrensens värde för rationalisering, effektivitet, sänkta kostnader och varornas anpassning efter konsumenternas behov bör konsekvent tillvaratas. Pris- och kartellnämnden bör ges tillräckliga resurser för sin viktiga prisövervakande verksamhet, vilken bör utövas så att konkurrensens värde tillvaratas. Kreditmarknaden bör organiseras med konkurrens på lika villkor som allmän riktning för att främja en effektiv resursanvändning och god ekonomisk utveckling.

Med 1969 års riksdag avlägsnade sig folkpartiet och centerpartiet från den tidigare uppläggningsmed en »skuggbudget» för våra utgifts- och inkomstkrav utöver regeringens förslag. Vi fortsätter i år med denna linje. Skälen är flera:

Det är omöjligt för oppositionen med sina begränsade kansliresurser att under ett par veckor genomföra en detaljerad granskning av den statsbudget som något tusental tjänstemän i statsdepartement, ämbetsverk, affärsdrivande verk m. m. har sysslat med under flera månader. Det kan främst bli fråga om förändringar av budgetanslagen på ett antal områden, delvis för att markera en annan viljeinriktning än regeringen.

Ett oppositionsparti måste självfallet noggrant granska regeringens förslag i dagsläget och föreslå förändringar. Men oppositionen får inte bli något slags revisionsbyrå. En huvuduppgift för oppositionen är att beskriva de faror och förhoppningar som avtecknar sig inför framtiden och att presentera riktlinjer för den långsiktiga politiken.

Skuggbudgeten har en tendens att överbetona skillnaderna i nuet på den långsiktiga diskussionens bekostnad. Vi kommer självfallet att under 1970 lika noggrant som hittills belysa regeringens förslag för nästa budgetår. Men när vi avlägsnar oss från skuggbudgeten innebär det också i viss mån en tyngdpunktsförskjutning av vårt arbete till mer långsiktiga problemställningar.

Med hänvisning till vad som anförts i motionen hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t

1. anhåller om utredning och förslag i syfte att belysa verkningarna på produktion, sysselsättning och inkomstfördelning av olika finanspolitiska åtgärder;

2. anhåller om att utredning sker om inrättande av ett ekonomisk-socialt råd med företrädare för regering och opposition, arbetsmarknadens parter och näringslivets organisationer samt ekonomisk expertis med uppgift såväl att åstadkomma en offentlig belysning av de samhällsekonomiska problemen på sätt i mo-

tionen angivits som att förbereda stabiliseringspolitiska konferenser;

3. anhåller om utredning och förslag i syfte att belysa hushållens sparvanor och stimulera det personliga sparandet;

4. hemställer att en parlamentarisk utredning tillsättes med uppgift att utarbeta riktlinjer för en ekonomisk planering i enlighet med vad som ovan utvecklats; samt

5. begär att en parlamentarisk utredning tillsättes för en översyn av statens uppgifter i syfte att främja kostnadsbesparingar.

Stockholm den 28 januari 1970

Gunnar Helén (fp)

Torsten Bengtson (cp)